הלכה · משנה תורה · מפרשים · הר המוריה · ספר קורבנות

הר המוריה על משנה תורה, הלכות תמורה

רבי מאיר יונה ברנצקי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

הר המוריה על משנה תורה, הלכות תמורה

רבי מאיר יונה ברנצקי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/הר-המוריה-על-משנה-תורה-הלכות-תמורה/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה 39-202611200317v של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ב 7
הלכה ג 7
הלכה ד 7
הלכה ה 8
הלכה ו 8
הלכה ז 8
הלכה ח 9
הלכה ט 9
הלכה י 9
הלכה יא 9
הלכה יב 9
הלכה יג 10
הלכה יד 10
הלכה טו 10
הלכה טז 11
הלכה יז 11
הלכה יח 12
הלכה יט 12
הלכה כ 12
הלכה כא 12
פרק ב 13
הלכה א 13
הלכה ב 13
הלכה ג 13
הלכה ד 16
פרק ג 16
הלכה א 16
הלכה ב 17
הלכה ג 17
הלכה ד 17
הלכה ה 17
הלכה ו 17
הלכה ז 21
פרק ד 21
הלכה א 21
הלכה ב 22
הלכה ג 22
הלכה ד 23
הלכה ה 24
הלכה ו 24
הלכה ז 24
הלכה ח 25
הלכה ט 25
הלכה י 25
הלכה יא 25
הלכה יב 26
הלכה יג 26

פרק א

הלכה א

המימר לוקה. ב"מ צ"א א' חולין ב' א' תמורה ב' א' ד' ב' תוספתא מכות פ"ד.

כל בהמה וכו'. וכ"כ לקמן הלכה י"ד יעו"ש והטעם דגופין מחלקין למלקות כמו שמחלקין לחטאות עיין קדושין ע"ז א' ועיין כריתות ד' א' ב' יעו"ש וע"ע ברש"י תמורה כ"ז א' בד"ה גברא וכו' ללישנא ירושלמי שם מבואר כדברי רבינו כאן יעו"ש היטב.

מפי השמועה וכו'. מכות ט"ז א' שבועות כ"א א' תמורה ג' א' ותוספתא פ"ד דמכות. ועיין במרן מה שהקשה ע"ז הא מימר יש בו מעשה דבדבורו עביד מעשה כדאיתא שם בש"ס והנה כבר האריך בזה הלח"מ בפי"ג מהל' שכירות ופי"ח מהל' סנהדרין ה"ב יעו"ש היטב ועיין לעיל פ"א מהל' איסורי מזבח ה"א בלח"מ שם ולקמן פ"ד הי"א במרן בשם ר"י קורקוס יעו"ש וע"ע במל"מ פ"ד מהל' מלוה ולוה ה"ו וע"ע תשובות שאגת אריה סימן ע"ח יעו"ש היטב וע"ע בספר מעיין החכמה בענין דתמורה מש"כ בזה ובתוס' חדשים ריש תמורה שכוונו לדבר אחד יעו"ש היטב ועיין בילקוט בחוקותי שם מביא הסוגיא דתמורה ב' ב' בזה"ל בין לרבנן בין לר' יהודה טעמא דרבייה קרא לאשה הא לא רבייה קרא הו"א כי עבדא לא תילקי והאמר רב יהודה אמר רב וכן תנא ר' ישמעאל איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה איצטריך סד"א הנ"מ עונשין דשוין בין ביחיד בין בצבור אבל הכא כיון דעונש שאינו שוה בכל הוא דתנן אין הצבור והשותפין עושין תמורה אשה נמי כי עבדא לא תלקי קמ"ל ואיצטריך גבי סמיכה ואיצטריך גבי תמורה סד"א הנ"מ בדבר שיש בו מעשה אבל מימר דלאו מעשה הוא סד"א לא תחייבה אשה קמ"ל קרא ור' יוחנן דאמר כעושה מעשה דמי קרא למאי אתי איצטריך סד"א הנ"מ בלאו ששוה בכל אבל תמורה לא אהכי איצטריך ואם המר ימיר עכ"ל וברור הוא שכן היה גירסת רבינו ולק"מ מכל מה שהקשו עליו ולקמן אי"ה יבואר עוד מזה. ולענ"ד נראה להעיר עוד קצת בזה והוא דעיקר טעמא דר"י דס"ל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו משום דיליף לה מנשבע ומקלל את חבירו בשם והו"ל שני כתובים הבאין כאחד דמלמדין לדידיה כמבואר בקדושין ל"ה א' ובסנהדרין ס"ז ב' ובדוכתי טובי לכן ס"ל דלאו שאין בו מעשה לוקין ואי משום מימר דהו"ל שלשה כתובים ובשלשה כתובים אף לר"י אין מלמדין ע"ז אמר ר"י לא תיתני מימר כיון דבדבורו עביד מעשה נמצא שאינו מסוג אחד עם הנך תרי אבל לדידן דס"ל דשני כתובים אינם מלמדים א"כ מנשבע ומקלל את חבירו ילפינן דלאו שאין בו מעשה

אין לוקין עליו ומתמורה ילפינן דהיכא דבדבורו איתעבד מעשה אה"נ דלוקה (אבל יש לעיין ע"ז מסוגיא דמכות ד' ב' וי"ג ב' יעו"ש היטב וצ"ע רב).

ושני לאוין וכו'. תמורה ד' ב' (ועיין מכות ט"ו א' בד"ה תנינא וכו' שכתב דהיכא דהלאוין אינן סמוכין דאתי עשה ודחי ללאוין יעו"ש וכ"כ בחולין פ"א א' יעו"ש ועיין בזבחים קי"ד ב' ד"ה אלמא וכו' שם כתבו בענין אחר קצת יעו"ש ויש לעיין בזה).

שאין לאו וכו'. שם וכגי' רש"י בלשון ראשון וכ"ה בסמ"ג לאוין סימן שמ"ה יעו"ש וכ"כ הלח"מ ועיין בתשובת שאגת אריה סימן פ"ב יעו"ש היטב.

שהצבור והשותפין וכו'. עיין יומא נ' ב' זבחים ו' א' הוריות ו' ב' תמורה ב' ב' י"ג א' י' א' ט"ז א' ב' כ' א' תוספתא דתמורה פ"א תו"כ בחוקותי פ"ט.

המיר בשבת. תוספתא שם פ"א.

לוקה ארבעים. עיין תוס' חולין ב' א' ד"ה וסופג וכו' ובתמורה ב' א' ד"ה וסופג וכו' ועיין בלח"מ ומה שנדחק הלח"מ בהא דאיתא שם ד' ב' דהוי תרי לאוי וחד עשה וכו' יעו"ש ואדרבה משם איכא תיובתא על סברת התוס' כיון דחד לאו לא לקי משום דהוי לאו הניתק לעשה וכבר הרגיש בזה הרש"א בחולין שם (וכ"כ השאגת אריה בסימן ע"ח) ובאמת דברי התוס' תמוהים לכאורה ובזה י"ל דזה כוונת רש"י שם שכתב דסופג את הארבעים משום לא ימיר יעו"ש ולמה לא כתב משום לאו דלא יחליפנו דהוא קדים אלא ע"כ דאל"כ הוי לאו הניתק לעשה ולכן לקי משום דכתיב עוד לאו לא ימיר (ועיין ב"מ צ"א א' שם כתוב משום לא יחליפנו יעו"ש) והבן.

והנה בהא דפשיטא להו דעל חד לאו לא לקי משום דניתק לעשה לכאורה הוא כשיטת הריב"א שהובא בתוס' חולין קמ"א א' ד"ה ל"צ וכו' לענין דעשה אינו דוחה עשה ול"ת דמ"מ הלאו נדחה ואין לוקין עליו יעו"ש היטב ומה שהשיגו התוס' עליו מהסוגיא דהתם לכאורה אין זו השגה דהתם ה"ק דכ"ז שלא שקלה הרי עומד בפניו עשה ול"ת וא"כ אע"ג דהלאו נדחה מ"מ העשה נשאר ואין מי שידחנו. ואין לומר דהכי קשה להו דהא העשה דמצורע קאי בין בתחלה ובין בסוף וא"כ מותר לקחת לטהרת מצורע דמתחלה דחי הל"ת דלא תקח ואף כי לקחה ויש לפנינו עשה דשילוח א"כ אתי עשה דטהרת מצורע ודחי עשה דשילוח וא"כ שפיר דחי העשה דמצורע העשה ול"ת דשילוח הקן א"כ למה איתא שם לא צריכא דעבר ושקלה לאם דלאו עבר העשה הוא דאיכא וכו' הא יש להתיר ליקח לכתחלה. זה אינו דהא בלא"ה קשה וכמו שהקשה מרן הכ"מ בפי"ג מהלכות שחיטה הא העשה ול"ת אינם בחד זמן רק מתחלה אתי הל"ת דלא תקח ושוב כאשר לקחה אז יש העשה של תשלח לרבנן שם יעו"ש היטב שנשאר בצ"ע ועיין בר"ן

פ"ק דקדושין רכ"ב א' רמז תרע"ה וע"כ צ"ל כתירוץ התורת חיים שם דכיון דלא איפשר להתקיים המצוה דמצורע רק ע"י דחיית עשה ול"ת א"כ מעיקרא לא דחי כלל יעו"ש היטב א"כ אתי שפיר שיטת הריב"א דכאן נמי כיון דכאן איכא דחיית העשה ול"ת הל"ת נדחית והעשה קיימת וא"כ מה ידחה אותה ולכן אסור ליטלה. ואין לומר דהיה קשה להו לישנא דש"ס דעבר ושקלה לאם וכו' דלשיטת הריב"א מותר ליטול ולא מחוייב רק לשלח אח"כ זה אינו דאם מתחלה נטלה בשביל המצוה אה"נ דמחוייב לשלחה אח"כ דאין בכח המצוה לדחות ל"ת ועשה ולכן הוכרח לתרץ דהוא נטלה מתחלה לדבר הרשות ועבר הלאו וכעת הוא צריך לה לטהרת מצורע והו"א דעשה דמצורע דחי עשה דשילוח והבן כן נראה לפענ"ד להליץ בעד הריב"א זי"ע.

וע"ע בתוס' קדושין ל"ד א' בד"ה מעקה וכו' שכתב דאם יש לאו בהדי עשה אף הלאו אלים ולא דחי ליה עשה יעו"ש ודלא כשיטת הריב"א (וע"ע פסחים מ"ז ב' ד"ה כתישה וכו' יעו"ש) ולפ"ז י"ל דאה"נ דדבר שיש בו תרי לאוי אלים כל לאו שבו ולא מינתק לעשה וא"כ לקי שמונים וא"כ שפיר הקשו התוס' והבן שוב מצאתי בספר ראש יוסף שכתב בריש חולין וז"ל (לאחר שפירש דברי הרש"א) אבל הא לא קשיא ליה דלא אתי חד עשה ועקר תרי לאוי אבל חדא מיהא עקר ולא נשאר אלא חדא דז"א דמנלן זאת דאימא דלא אתי חד עשה ועקר תרי לאוי כלל וכלל ולקי על שניהם ובכללים הארכנו בזה עכ"ל ואולי כיון למש"כ ודלא כהשאגת אריה וצ"ע בזה. וע"ע בספר ראש יוסף שכתב ליישב דברי הרש"א דהתוס' הקשו לפי שיטת רבא דס"ל דכל דאמר רחמנא לא תעביד אי עבד לא מהני ולוקי אדעבר אמימרא דרחמנא ולפ"ז אה"נ דהצבור והשותפין שהמירו אע"ג דאין תמורתם תמורה מ"מ לקי עלייהו והנה א"כ לפ"ז לא מיקרי לאו הניתק לעשה והא דקאמר הש"ס דהוי לאו הניתק לעשה היינו דווקא לאביי דס"ל דאי לאו דמהני לא לקי עלה וא"כ בצבור ושותפין לא לקי עלה יעו"ש היטב ורבינו דהכא ס"ל ג"כ כרבא אף דלא מהני מ"מ לקי כמו בצבור ושותפים ואהכי מיקרי לאו שאין בו מעשה דלא נתפס בקדושה וכמש"כ לעיל ד"ה מפי השמועה בשם השאגת אריה ומעיין החכמה ולהכי כתב דלא ניתק לעשה ולפ"ז י"ל דשם ב' ב' גריס הנ"מ לאו דאית ביה מעשה אבל לאו דלית ביה מעשה לא ול"ג לה להא דמחלק בין לאו השוה בכל ובין לאו שאינו שוה בכל וכמש"כ השאגת אריה סימן פ"ב דא"כ יקשה סוגיא דיבמות פ"ה א' יעו"ש היטב ומיושבים כל דברי רבינו ואין להאריך עוד בזה.

הלכה ב

המימר בזדון וכו'. תמורה י"ג א' י"ז א' ותוספתא פ"א ותו"כ בחוקותי פ"ט. ומשמע שם דלת"ק דמפיק לה ליהיה קדש לענין דחל תמורה אבעל מום קבוע דאינו יוצא לחולין ליגזז וליעבד א"כ לית ליה דחל על השוגג כמזיד יעו"ש היטב וכן משמע קצת בלישנא דמתניתין ובתוספתא יעו"ש היטב וא"כ לא אתי שפיר לכאורה מש"כ רבינו בפירוש המשניות דלא מצינו חולק עליו ועוד הא ר"י דתמורה י"ג א' ודאי חולק ע"ז והנה ראיתי בתוס' יו"ט דהרגיש בזה דר"י יעו"ש. והנה בהא דתו"כ י"ל דרש"י כתב שם בש"ס דילפינן מדכתיב רע בטוב וטוב ברע יעו"ש וא"כ י"ל דרבינו מפרש לה ג"כ הכי ואע"ג דע"כ מרע בטוב אינו מוכרח דמיירי בבע"מ קבוע וע"כ צ"ל כן להתו"כ מ"מ י"ל דכוונת רבינו דבמשנה לא הוזכר מחלוקת עליו ועיין לקמן הלכה י"ז במרן יעו"ש היטב.

ה"ז עושה וכו'. גרס שם י"ז א' ר' יוחנן וריש לקיש דאמרי כסבור לומר תמורת עולה ואמר תמורת שלמים גבי תמורה לקי גבי קדשים לא לקי וכמש"כ שם על הגליון וטעמא כמש"כ מרן והלח"מ.

דימה שמותר וכו'. פסק שם כלישנא אחרינא דחזקיה וכך איתא שם לישנא אחרינא גבי תמורה קדיש גבי קדשים לא קדיש עכ"ל אבל דעת הראב"ד ז"ל דגם בזה גרסינן דלקי ואין הכוונה שלוקה על התמורה כיון דשוגג הוא רק אם גזז או עבד בו אח"כ יעו"ש ודומיא דהכי ג"כ לוקה בסבור לומר תמורת עולה ואמר תמורת שלמים דלוקה אם עבד בו או גזזו אבל בלא"ה אינו לוקה ועיין מש"כ לעיל פ"א מהל' איסורי מזבח יעו"ש היטב ועיין כאן בלח"מ מש"כ בזה יעו"ש היטב.

ואמר מדעתי. ט"ס וצ"ל ואמיר מדעתי והוא שם מימרא דרב ששת.

ושכח והמיר וכו'. עיין השגת הראב"ד ועיין לח"מ ודעת הראב"ד משמע שנכנס בבית אחר וטעה שהוא הבית שכיוון בו.

הלכה ג

בקרבן שאינו וכו'. עיין יומא נ' ב' נדרים ל"ו ב' זבחים ו' א' תמורה ז' ב' ח' א' ט' א' י' א' ב' ב' ותוספתא שם פ"א ובתו"כ בחוקותי שם.

המיר קרבנו וכו'. תמורה ט' א' שם.

הלכה ד

הוא שעושה וכו'. עיין במקומות שציינתי לעיל ה"ב ד"ה ושכח יעו"ש ומש"כ ולא המקדיש וכו' עיין תוס' תמורה ז' ב' ד"ה שאין וכו' יעו"ש.

הלכה ה

היורש מימר. תמורה ב' א' ערכין ב' א' מנחות צ"ג א' זבחים ו' א' (ועיין תוס' שם ד"ה אחד וכו') ובתו"כ שם.

הם בה וכו'. כ"ה מסקנת הש"ס בזבחים ו' א' ומ"מ לא מיקרו שותפים ממש דמכפרי בקיבעא כמבואר לעיל פי"ד מהל' מעשה הקרבנות הי"ג יעו"ש.

הלכה ו

קדשי עכו"ם וכו'. זבחים מ"ה א' ועיין במרן בשם ר"י קורקוס ועיין בלח"מ מש"כ בזה ועיין לעיל פי"ח מהל' פסולי המוקדשין הכ"ד מש"כ בזה ועיין לקמן הלכה י"ב מש"כ בזה.

מדברי סופרים וכו'. עיין מרן ואולי יצא לו כן מן התוספתא פ"ק דתמורה עושין תמורה באחרים יעו"ש אך מזה אין ראיה דשם מיירי בישראל עיין תמורה ט' א' וצ"ע. וע"ע בלח"מ מש"כ בזה יעו"ש היטב ודבריו צ"ע דהא התחלת הקדש מקדיש מדאורייתא משא"כ תמורה וא"כ ק"ו דידיה הוא פריכא והבן ונ"ל כי הראב"ד כוונתו ג"כ להשיג ע"ז וע"ז תירץ מרן דמ"מ מדברי סופרים ממיר והבן.

הקדיש בהמה וכו'. תמורה ב' ב' והנה הראב"ד משיג ע"ז יעו"ש והלח"מ הבין דכוונת מרן לומר דמש"כ תמורתו ספק הוא מד"ס ובוודאי ז"א דהא מד"ס ס"ל לרבינו דעושה תמורה רק דבא ליישב שמוכח מהראב"ד שמשיג גם ע"ז דמד"ס ממיר וע"ז כתב מרן דרבינו מפרש דהתם מיירי מדאורייתא כנ"ל דאל"כ עדיפא מינה הו"ל לאקשויי דמדרבנן ממיר בוודאי אף שלא הקדיש בשביל ישראל והבן. גם מש"כ הלח"מ דאם הבעיא מד"ס הו"ל למיפסק להקל יש לעיין לפ"ז. ודע דמלשון רש"י ז"ל משמע דמפרש כהראב"ד דהבעיא הוי בקרבן עכו"ם וכן משמע מלשון הש"ס דאם תפרש דהבעיא הוא על עכו"ם גופיה א"כ הו"ל למיבעי ג"כ בקרבן ישראל אם העכו"ם מצי מימר ביה או לא ועוד דמדקאמר דפשיט ליה מהא דקדשי עכו"ם אלמא דהאיבעיא הוי בקרבן ולא הוי האיבעיא במימר וכן תפרש כל הסוגיא הזו בפשיטות ולדברי רבינו אין נכון לכאורה ויש לעיין בזה ולשיטת התוס' (רשמתי לעיל ה"ד) אתי שפיר אבל לדעת רבינו דאין המקדיש עושה תמורה יש לעיין.

הלכה ז

עושין תמורה. תמורה ב' א' ב' ערכין ב' ב' חולין ב' א' מנחות צ"ג א' תו"כ בחוקותי שם.

הלכה ח

שהגיע לעונת וכו'. שם בתמורה ב' ב' (והא דהעיר מרן בזה אפ"ל דיש נ"מ בין לשון את"ל דהוה פשיטות ובין לשון ואפי' את"ל ועיין ברש"י והבן היטב).

שאינו לוקה וכו'. שם בש"ס.

הלכה ט

ממירים בחטאת וכו'. תמורה ז' ב' תוספתא פ"א ותו"כ בחוקותי שם.

ואין הכהנים וכו'. שם בכל המקומות.

הבעלים שהמירו וכו'. כן מבואר שם במשנה ובתו"כ ועיי"ש בש"ס ח' ב' ובתוספתא שם ועיי"ש ברש"י חילופי גירסאות שונות.

וכן כהן וכו'. זה כ"ש מישראל שיש לו בכור ופשוט.

הלכה י

של כהן גדול וכו'. יומא נ' ב'.

אבל פרו וכו'. לכאורה משמע שם דהויא בעיא דלא איפשיטא ואולי י"ל כיון דמסיק שם נ"א ב' דרחמנא אפקריה לגבי אחיו הכהנים משמע ליה דפשיטא ליה דאין עושה תמורה. שוב ראיתי דלק"מ דהאיבעיא שם אזלא אליבא דר"מ דאית ליה פר של יוה"כ הוא קרבן יחיד והא מסקינן שם נ' א' דהוי של שותפין יעו"ש ופשוט.

הלכה יא

אינן עושין וכו'. תמורה י"ג א' ל"א ב' (ועיין תוס' זבחים י"ב א' ד"ה וש"מ וכו' ותמורה כ"ו ב' ד"ה וש"מ וכו' וקדושין ז' ב' ד"ה וש"מ וכו') ודע דבתו"כ שם איתא וז"ל בהמה בבהמה לא בהמה בעופות ולא עופות בבהמה בהמה בבהמה ולא בהמה במנחות ולא מנחות בבהמה ולא בהמה בהם עכ"ל ומשמע לכאורה דעופות בעופות שפיר ממירין ורק אין ממירין בהמה בעופות ולא עופות בבהמה ויש להבין מה זה שסיים ולא בהמה בהם דלכאורה אין לו הבנה וצ"ע (ועיין בשער המלך מש"כ בזה) ואולי י"ל דכ"ש עופות בעופות דאין ממירין דומיא כמו שאכתוב לקמן הלכה ט"ז יעו"ש.

הלכה יב

בדה"ב אין וכו'. תמורה י"ג א' ל"א א' תוספתא פ"ג ותו"כ בחוקותי שם.

שנאמר במעשר וכו'. לפי המבואר בש"ס הוא דברי ר' שמעון אבל רבנן נפקא להו מדכתיב קרבן ה' יעו"ש וא"כ יש לעיין למה בחר רבינו דברי ר"ש ולא כרבנן ולכן צ"ל דרבינו היה לו גירסת הלישנא אחרינא שהובא ברש"י דהוא מחלוקת רבי ורבנן ומתניתין כולה ר"ש לכן בחר בדרך משנתינו והבן.

יצא קרבנות וכו'. במשנה שם יליף לה מדכתיב לא יחליפנו ולא ימיר בלשון יחיד ושוב מייתי לה מדאיתקש למעשר יעו"ש. ואין לומר דהוא מחלוקת ת"ק ור"ש דהא לא נזכר זה בש"ס וצ"ל דמדכתיב לשון יחיד שמעינן דאין הצבור והשותפין עושין תמורה אפי' מקרבן יחיד ומהא דאיתקש למעשר ידעינן דאין קרבן שותפין עושה תמורה אפי' ליחיד וכ"ה מדויק לשון המשנה (ועיין תוספתא פ"ק) ומה דאיתא בש"ס לפי שנאמר לא יחליפנו ולא ימיר אותו משמע קרבן יחיד קרבן צבור וכו' ה"ק דמשם לא ידעינן רק דהממיר לא יהיה רק יחיד אבל מ"מ ממהות הקרבן לא ידענו ואולי הוא אף קרבן של צבור ושל שותפין וכ"ה ברור בעיני ודלא כהקרבן אהרן שם אות ג' ד'. הן אמת דלישנא דתו"כ משמע קצת דמדכתיב לא יחליפנו ולא ימיר ממעטינן קרבן דצבור ודשותפין יעו"ש אמנם יש לדחוק (ויותר נכון להגיה ולמחוק תיבת ש"ל וכצ"ל ולא אוציא את הצבור וכו' וכן לא אוציא את יחיד וכו' אבל ראיתי באדרת אליהו שהעתיק התורת כהנים כלשונו ממש ומפרש כהק"א) דכוונתו למה שכתבתי ובזה ניחא לפי מש"כ לעיל ד"ה שנאמר במעשר דר"ש מפרש טעמא דרישא וכלישנא אחרינא שברש"י וא"כ לכאורה יסתור דברי עצמו ולפי מה שכתבתי אתי שפיר שוב ראיתי בתוס' יו"ט שהרגיש ג"כ קצת בזה ועיי"ש ומה שנראה לענ"ד כתבתי.

הוקש למעשר וכו'. בתמורה ג' א' וכלישנא אחרינא ולא כלשון ראשון שם ועיין שם בתוס' דבור המתחיל ומעשר דגן וכו' ובזבחים מ"ה א' איתא שם כלישנא אחרינא והטעם דשם אתי כר"ש ומינה מבואר דאף רבנן ס"ל בהא כר"ש ודלא כר' יוסי ובזה אתי שפיר דפסק רבינו לעיל סעיף ו' דאין קדשי עכו"ם עושין תמורה יעו"ש.

הלכה יג

בע"מ קבוע וכו'. בכורות י"ד א' חולין ק"ל א' תמורה ט' א' ל"ג ב' ותוספתא פ"ב דבכורות ובתו"כ ויקרא פט"ז יעו"ש.

הלכה יד

המימר תמים וכו'. תמורה ט' א' ובתו"כ שם. ואם המיר בע"מ בבע"מ עיין שם כ"ז א' תוס' ד"ה בע"מ וכו'.

אחד במאה וכו'. שם ט' א' ודלא כר"ש ועיין שם בתו"כ ובתוספתא דתמורה פרק א'.

בזו אחר זו וכו'. דבזה אפילו ר"ש מודה לר"ל שם בש"ס.

הלכה טו

עושה תמורה. תמורה י"ב א' י"ג א' ט"ז ב' ל"א ב' בכורות ס' א' תוספתא דתמורה פרק א' תו"כ שם.

ולד בהמות וכו'. תמורה יו"ד ב' י"ב א' י"ג א' ל"א ב' תוספתא שם תו"כ שם.
המימר בבהמה וכו'. כבר נתבאר לעיל הלכה י"ד.

הלכה טז

איברים או וכו'. תמורה י' א' ושם ט"ז ב' ועיין תוספתא פ"א (ובתו"כ בחוקותי איתא שם וז"ל בהמה בבהמה ולא בהמה בעוברים ולא עוברים בבהמה בהמה בבהמה ולא בהמה בעבדים ולא עבדים בבהמה ולא איברים בשלמים ולא שלמים בהם עכ"ל והנה בבא מציעתא אין לו הבנה ומהקרבן אהרן אות ח' מבואר דה"ג בהמה בבהמה ולא בהמה באיברים ולא איברים בבהמה בהמה בבהמה ולא בהמה בעוברים ולא עוברים בבהמה ולא איברים בשלמים ולא שלמים בהם יעו"ש אך גם זה לא יתכן כיון שכבר מבואר זה ברישא א"כ הסיפא מיותר ואולי הכוונה בסיפא דקאמר ולא איברים בשלמים היינו בכל שהוא שלם בין שהוא נולד בין שהוא עובר ולא שלמים בהם היינו ג"כ כך כל שהוא שלם בין נולד בין עובר אין ממירין באיברים ואתי לכלול דאין ממירין איברים בעוברים ועוברים באיברים) ויש לעיין אי ממירין עוברין בעוברין או איברים באיברים ויש לעיין ג"כ על רבינו למה השמיט הדין דאין ממירין איברין בעוברין ואולי ס"ל דהוא כ"ש (ועיין לעיל הלכה י') ומזה נדע דכ"ש דאין ממירין איברין באיברין ועוברין בעוברין והבן. והא דעוברין לא מיירי בוולדות קדשים דאינהו בלא"ה לא עבדי תמורה כנ"ל הלכה ט"ו אלא מיירי במקדיש העובר וע"ד המבואר לעיל פט"ו מהל' מעשה הקרבנות ה"ח ופ"ד מהל' פסולי המוקדשין ה"ו ופשוט וכמבואר שם בתמורה בסוגיא ההיא וכ"כ הלח"מ.

הלכה יז

בכלאים או וכו'. יבמות פ"ד א' בכורות מ"ב א' תמורה י"א א' י"ז א' ועיין בתוספתא פ"א דרבי יוסי פליג על זה וע"ע במרן ובלח"מ ועיין מש"כ מזה לעיל בפ"ג מהל' איסורי מזבח ה"י יעו"ש.

בטומטום ואנדרוגינוס וכו'. שם אוקמה כרבי יהודה דס"ל וולדות עושין תמורה וא"כ לרבינו דפסק דלא כר"י לא הו"ל לכתוב זה וכבר הרגיש בזה הלח"מ ועיין שם מה שכתב בזה ואולי י"ל דבכל מקום דהקרבן קדוש הוא לוקה ואע"ג דהתמורה אינה חלה ודומיא דקרבן צבור ושותפים ולכן כתב כאן דאינו לוקה כלל ועדיפא מוולד קדשים ויותר נראה דנתן טעם אחד לכולן ומשום טרפה ויוצא דופן נקט לה וכסברת הלח"מ יעו"ש ועיין להלן בקטע הבא.

בין אלו וכו'. ר"ל טרפה שנטרפה אח"כ וכן יוצא דופן שקדש הולד במעי אמו וכמבואר שם י"ז א' ועיין לח"מ שם. אבל כלאים וטומטום ואנדרוגינוס הוי כבע"מ שהומם קודם

שהוקדש דלא עביד ג"כ תמורה כמבואר לעיל הלכה י"ג. אבל יותר נ"ל לומר דרבינו כתב טעם זה לכולן ומיירי שהקרבן עצמו היה תמים וזכר ודאי והמיר בו טרפה ויוצא דופן וטומטום ואנדרוגינוס וקמ"ל דלא חל עלייהו קדושת תמורה וא"כ שפיר יש חילוק בין בע"מ לאינך הני דבע"מ בכה"ג חל עליו קדושת תמורה כמבואר בתמורה ט"ז ב' וש"נ והא בע"מ קבוע קודם שהוקדש לא גריע כחו רק דאין עושה תמורה אבל מ"מ נעשה תמורה וקמ"ל דהני אין דומים לבע"מ ואין חל עליהם קדושת תמורה והכי משמע לישנא דרבינו דכתב הממיר בכלאים וכו' היינו שהתמורה היא כלאים ויוצא דופן ובהכי ניחא נמי קושיא דלעיל (בד"ה הקודם) דכיון דליכא לאשכחינהו רק בוולדות קדשים ולרבי יהודה והא לרבינו לא ס"ל כוותיה אבל לפ"ז אתי שפיר דהא הש"ס לא קאמר לה רק על אין מקדישין לעשות תמורה ושפיר קאמר לה דליכא לאשכוחי רק בוולדות קדשים אבל רבינו לא מיירי מזה ומיירי דאין חל עליהם קדושת תמורה ופשוט לדעתי והא דאין עושין תמורה לא איצטריך רבינו לאשמעינן והבן.

הלכה יח

הרי הן וכו'. תוספתא פ"א דתמורה ומשמע שם קצת דעושין בהן תמורה היינו דתמורה חלה עליהן אבל אם הם גופן של זבח אינו מבואר שם דעושין תמורה על אחר אבל מדברי רבינו משמע קצת דהם עושין תמורה על אחרים והטעם דדינן כבע"מ עובר כמו שמבואר לעיל פ"ד מהל' איסורי מזבח ה"י יעו"ש ועיין ירושלמי שקלים פ"ד ה"ד.

הלכה יט

בהמה שחציו וכו'. תוספתא פ"ק דתמורה והכי משמע בקדושין ז' א' וזבחים י"ב א' ותמורה כ"ו ב' וכריתות כ"ז א' יעו"ש היטב דדוקא אם לקחה אח"כ והקדישה כולה הא לא"ה אין עושין תמורה ויש לדחות דהתם לרבותא נקט (דאפ"ה אינה קריבה).

הלכה כ

שדינן שימותו וכו'. תמורה כ"א ב' מעילה י' ב' וע"ע תמורה כ' א' ובתוספתא שם פ"א (ויש שם ט"ס וצריך להגיה ואין עושה תמורה וכן הגיה שם המפרש).

הלכה כא

נקבה לפסחו וכו'. תמורה כ' א' ותוספתא שם פ"ב (וע"ע בתוספתא פ"ט דפסחים) ויש שם ט"ס בתוספתא ונ"ל כמו שהוא בפסחים שם ועיי"ש בפסחים בהגהת הגר"א שם ועיין לעיל פ"ד מהל' פסולי המוקדשין הט"ז ופ"ד מהל' קרבן פסח ה"ד יעו"ש היטב.

ודע דר"ש פליג ע"ז וס"ל דהמפריש נקבה לפסחו ולאשמו אין עושה תמורה שאין לך דבר עושה תמורה אלא הרועה להסתאב ור"ל דבנקבה לאשם ולפסח דס"ל לר"ש דנמכר

בלא מום אין עושה תמורה יעו"ש היטב בכל המקומות (ועיי"ש דר"ש בן יהודה אמר משמו דאפי' המפריש נקבה לעולתו אין עושה תמורה) וא"כ יש לעיין על מש"כ התוס' בפסחים צ"ז ב' בד"ה ויביא וכו' דאפילו ר"ש מודה במקריב נקבה לפסח דתרעה עד שתסתאב ותימכר יעו"ש והא הכא מבואר דלר"ש בפסח תימכר שלא במום. ואין להגיה ולומר דט"ס הוא וצ"ל ר' דהא מפורש קאמר רבי הכי ולא הו"ל להתוס' לכתוב מצי מודה הכא וכו' דמשמע דספוקי מספקא ליה וצ"ע בזה (שוב מצאתי בשער המלך בפ"ד מהל' קרבן פסח שתמה בזה יעו"ש היטב).

שעיר לחטאתו וכו'. עיין בלחם משנה כאן ועיין מה שכתבתי לעיל בפ"ד מהל' פסולי המוקדשין הי"ח יעוין שם היטב וצ"ל לרבינו דמפרש דלרבנן יש לחלק בין חטאת לשאר דוכתי אבל לר"ש דס"ל דה"ה בשאר דוכתי תימכר שלא במום דס"ל דאשם ופסח שוה לחטאת ורק בעולה משום דחזי לעולת נקבה בעוף א"כ גבי חטאת ג"כ נימא הך סברא ועדיין יש לעיין בזה.

פרק ב

הלכה א

מעל הקרבן וכו'. אבל אחר לא כמבואר בפ"א ה"ג.

שיש לו וכו'. דשל אחר אינו כלום דאין אדם מקדיש שאינו שלו כמבואר שם.

תחת זו וכו'. תמורה כ"ו ב' ותוספתא פרק ג'.

חטאת זו וכו'. שם כ"ז ב'.

וכן אם וכו'. שם ומה שכתב שיש לי במקום פלוני פשוט דמה לי בתוך הבית ומה לי במקום פלוני אבל לא ידעתי למה הפריד בין הדבקים דבחטאת כתב שיש לי בתוך הבית ובעולה כתב במקום פלוני וצ"ע.

מחוללת ע"ז וכו'. שם כ"ו ב' יעו"ש.

הלכה ב

שתי בהמות וכו'. שם כ"ז א' מימרא דרב אשי יעו"ש.

הלכה ג

שלש בהמות וכו'. זו היא בעיא שלישית דאביי שם וקמ"ל דאף דרוב לאתפוסי מ"מ השלישית אמרינן דלאחולי הוא.

אם אמר וכו'. שם בעיא דרב אשי ולא איפשיטא ואזלינן לקולא ודע דלעיל כתב דבהמה שלישית היא תחת בע"מ שנתחללה עליה וכו' וכן כתב בדין השלישי אבל כאן לא כתב

רק שאינו לוקה אלא תשע מלקיות שהבהמה העשירית לחללה נתכוין וכו' ולא כתב דין הבהמה עצמה והטעם לפי שכאן איבעיא דלא איפשיטא וי"ל דהבהמה של קדש לא יצאת לחולין דילמא לאתפוסי נתכוין אבל בדין ראשון ובדין שלישי איפשיטא בלשון את"ל דודאי לחללה נתכוין ולכן נפקא בהמת קדשים לחולין והבן.

שתי בהמות וכו'. שם בעיא שניה דאביי והנה זה פשיטא טפי דאין כאן רוב ללקות ופשיטא דפטור וכבר הרגיש בזה הלח"מ למאי כתב רבינו. והנה זה אשר העירני אברך שנון א' והקשה על פי' רש"י דלמה לא נקט הש"ס דהיו של חולין שתיהם תמימות ועוד אמאי לא אמר דהך תמימה דחולין לאחולי בבע"מ של הקדש ולמה נקט לאחולי דוקא בע"מ דחולין בבע"מ דהקדש לכן פי' דרבינו מפרש לפי דהמחלל בע"מ דחולין בבע"מ דהקדש לוקה משום מקדיש בע"מ כדאיתא שם ו' ב' ז' א' ובתמורה כה"ג לקי שתים כדאיתא שם ז' א' דבתמורה ששה הויין לפ"ז אתי שפיר דנקט בע"מ תחת בע"מ לאחולי דוקא דליכא למימר לאתפוסי כדפי' רש"י דרע ברע לא מיתפס או דילמא כיון דלא סגי בהך בהמה גופיה דחולין דבע"מ דלא עביד איסורא דלוקה משום מקדיש בע"מ בהא נמי לא איפכת ליה ודעתיה לאתפוסי תחת תמימה דקדש ותרווייהו לקי ר"ל שתי מלקיות (משום מקדיש בע"מ ומשום תמורה) והך סברא עדיפא ממש"כ רש"י כיון דבהא עביד וכו' מבהמה לבהמה דכאן אין סברא כלל כיון דליכא רובא לאיסורא וגם גברא לא איתחזיק ולפ"ז אתי שפיר טפי לומר בהך גופה דעביד חד איסור עכ"פ איך שיהיה נחית עוד לאיסור תמורה ובזה מיושב שפיר דלא נקט שניהם דחולין תמימות דליכא איסור דבע"מ הנ"ל ואתי שפיר דדינא דהכא לא אתיא מכ"ש מהך דאינך הבעיות ומה דנקט בע"מ דחולין תחת בע"מ דקדשים ולא נקט תמימה דחולין תחת בע"מ דקדשים לאחולי וכקושיא השניה ובע"מ דחולין תחת תמימה דקדשים לאתפוסי וליכא בזה רק שתי מלקות (חדא דתמורה וחדא דמקדיש בע"מ) י"ל דמיירי דתמימה דחולין היא פחותה בדמים מבע"מ דקודש ולר"ח דס"ל לקמן דאפילו פחות מאונאה חוזר לכך ליכא לספוקי בתמימה תחת בע"מ לאחולי רק דעתיה לאתפוסי ושפיר יש כאן שלש מלקות עכ"ל האברך הנ"ל ואני השיבותיו אז על מה שהקשה על סברת רש"י וכתב דמבהמה לבהמה לא אמרינן מדעבד חדא איסורא עביד נמי עוד איסור כתבתי ע"ז דליתא דסברת רש"י מוכרחת דללישנא דירושלמי מבואר כסברת רש"י דבשתי חולין תמימות איבעיא ליה מדחדא לאתפוסי אינך נמי לאתפוסי יעו"ש היטב.

והנה על יתר קושיותיו אמרתי להעיר עוד בזה. דהנה יש לעיין ולדקדק קצת בלשון הש"ס דצדדי הבעיא אינם שוים להפשיטות כמו ביתר הבעיות דכאן משמע דהאיבעיא

הוא כיון דבחולין היה אחד בע"מ וא"כ מיבעיא ליה אם נימא דבע"מ תחת בע"מ וע"כ [כוונתו] לאחולי דלאתפוסי לא שייך כאן או דילמא כוונתו לתרווייהו לאתפוסי ותמימה תחת בע"מ ובע"מ תחת תמימה דמשמע מזה דבתרי תמימים דחולין פשיטא לן דמדחדא לאתפוסי אידך נמי לאתפוסי ושוב קאמר ואת"ל כל היכא דאיכא התירא לא עביד איסורא וכו' דמשמע מזה דאפי' בתרי תמימים דחולין חדא לאתפוסי וחדא לאחולי לפי שאין רוב לאיסורא. לכן נ"ל לומר דלאביי חדא מגו חדא קבעיא ליה מתחלה נקט דאפי' תימא דזה פשוט מדחדא לאתפוסי אידך נמי לאתפוסי מ"מ בהיו שתים של קדש אחת תמימה ואחת בע"מ וכן שתים של חולין אחת תמימה ואחת בע"מ מיבעיא לן מי נימא דמן הסברא על כרחך דעתו אתמימה תחת תמימה ובע"מ תחת בע"מ וא"כ לא לקי אלא אחת אף דזה פשיטא כיון דדעתו אתפוסי אחדא ה"נ אאידך מ"מ הכא מוכחא דבע"מ תחת בע"מ ואם כן לאחולי כוונתו דאתפוסי אין שייך כאן או נימא דמ"מ מדאידך אתפוסי ה"נ שנית אתפוסי וכוונתו היה בע"מ תחת תמימה ותמימה תחת בע"מ ולקי אתרווייהו אבל בהיו של חולין שתיהן תמימות לפ"ז פשיטא דלקי תרתי ומסברא מדחדא דעתו לאתפוסי ה"נ אאידך. ושוב קאמר ואת"ל כל היכא דאיכא התירא לא עביד איסורא ולפ"ז אפילו בהיו של חולין שניהם תמימים לא לקי אלא חדא ולא אאידך. ומה שהכריח דהמחלל קדש בע"מ על חולין בע"מ דלקי לכאורה לא מכרע כלל די"ל דע"כ לא לקי רק במתכוין שיהא הוא גופיה הקרבן אבל אם מחללו שיתפס בקדושת דמים לא לקי והתם דקאמר בשעיר המשתלח הומם וחיללו על אחר בע"מ דלקי היינו שכוונתו היו שיתפס הוא ויהיה הוא השעיר המשתלח אבל במחללו על בע"מ ע"מ שימכור הבע"מ ויביא בדמיו אה"נ דאינו לוקה ועיין לעיל בפ"א מהל' איסורי מזבח יעו"ש היטב ובזה אזדא כל דבריו ונפרכים המה וכן משמע קצת ממה שכתב רבינו כאן ולוקה אחת וכו' משמע דעל בע"מ אינו לוקה כלל.

ולענין מש"כ רבינו דין זה י"ל אפשר דהדר נקט זה להשמיענו דכאן יש עוד סברא לומר דכוונתו היה שבע"מ יחולל על בע"מ וא"כ אף שכבר איתחזק גברא באיסורי מ"מ ברור לן דכוונתו לאחולי והבע"מ יצא לחולין דהוי ס"ס להקל ולא הוי כדין כולן תמימין דשם לא יצא לחולין וכמש"כ למעלה ומ"מ יש לעיין בזה דא"כ הו"ל להשמיענו רבותא יותר דאפי' אתחזק גברא באיסורי ועוד ממה שסיים וכתב הטעם שאין מניח ההיתר ועושה האיסור ולמה לא כתב הטעם השני מפני שכוונתו בע"מ על בע"מ וצ"ע בזה וה' יאיר עיני.

הלכה ד

ה"ז תמורת וכו'. בהא כו"ע מודו דתימכר ויביא בחציו עולה ובחציו שלמים כדאיתא תמורה כ"ו א' וכ"כ תוס' בד"ה אמר ר"י וכו' וע"ע בזבחים ל' א' ב' פלוגתא דאביי ורבא יעו"ש היטב ועיין בתוס' ב"ק ע"ג ב' בד"ה ה"ז וכו'.

ותמורת שלמים וכו'. בתמורה שם כ"ה ב' וזבחים ל' א' ונדרים ס"ט ב' וב"ק ע"ג ב' ובתוספתא תמורה פ"ג.

בתוך כדי דיבור וכו'. ב"ק שם ותמורה שם כ"ה ב' (ואף דשם בתמורה לא איתמר על הך מילתא מ"מ מוכח שם דמוכרח לומר דעל זה נמי קאי והיא היא יעו"ש היטב) ועיין מש"כ לעיל פט"ו מהל' מעשה הקרבנות יעו"ש היטב.

פרק ג

הלכה א

תמורת עולה וכו'. תמורה י"ח ב'.

נקבה או וכו'. דהוי כמקדיש או כמימר בע"מ ועיין רש"י שם ד"ה תמורת עולה וכו' ובד"ה גבי ולד תמורה אימיה וכו' יעו"ש היטב.

בפסולי המוקדשין. פ"ד מהל' פסולי המוקדשין ה"א וע"ע תמורה י"ז ב'.

תמורת האשם וכו'. תמורה י"ח א' כ' ב' ועיין בפ"ד מהל' פסוה"מ הי"ד.

תמורת השלמים וכו'. תמורה י"ז ב' ובתו"כ ויקרא פט"ז.

תמורת התודה וכו'. תמורה י"ח ב'.

פסולי המוקדשין. לעיל פי"ב ה"ח יעו"ש.

תמורת הפסח וכו'. עיין מרן ולח"מ מה שתמהו ע"ז. ובאמת לכאורה תימה על תמיהתם דהתם איירי בפסח שאבד ושנמצא והמיר הנמצא על אחר אבל כאן מיירי בפסח שלא נאבד כלל והומר בזה דזה לא נזכר כלל שם בש"ס אך מי יתן ידעתי מקורו לדברי רבינו אלה שוב מצאתי באור חדש ובצל"ח שם שפלפלו הרבה בזה יעו"ש היטב וע"ע ירושלמי פ"ט דפסחים ה"ו יעו"ש היטב וצע"ג בזה יעו"ש.

הבכור והמעשר וכו'. זבחים ל"ז ב' פ"א ב' בכורות ט"ז א' תמורה כ"א א' ה' ב'.

מפי השמועה וכו'. עיין בלח"מ שתמה דהא בתמורה כ"א א' ילפא לה מדכתיב כי קדש הם יעו"ש אבל המעיין שם ה' ב' יראה כי העיקר כרבינו (וכ"ה בתו"כ בחוקותי סוף פרשה ה') ועיין בזבחים ל"ז ב' בד"ה קדש וכו' יעו"ש וע"ע זבחים פ"א ב' ובתוס' שם יעו"ש. סוף דבר דברי רבינו יש להם מקום גדול בש"ס ורחב ידים וע"ע ברש"י בכורות ס' א'.

המעשר כבכור וכו'. דיליף עברה עברה יעוין שם בכל המקומות הנ"ל.

הלכה ב

הבכור לכהנים וכו'. שם כ"א א' איתא שם דנאכלין במומן לבעלים (כדאיתא סוף הלכה א') ובעלים של בכור הוא הכהן ובעלים של מעשר הוא בעליו יעו"ש בפי' המשניות לרבינו.

איסורי מזבח. לעיל פ"א הי"ב.

אין פודין וכו'. שם בתמורה ה' ב' וכ"א א' ועיין לקמן הלכה ז' וט"ס הוא שם כמש"כ בלח"מ.

הלכה ג

חצייה עולה וכו'. תמורה כ"ו א' תוספתא פ"ג שם.

בהמת הקדש וכו'. שם בתמורה ובקדושין ז' ב' ובזבחים י"ב ב' כריתות כ"ז א' תוספתא דתמורה פ"ג.

חצי בהמה זו תמורה וחצייה עולה ה"ז תקרב עולה חצייה עולה וחצייה מעשר וכו'. כצ"ל ועיין תמורה כ"ו ב' וברש"י שם ועיין מרן ולח"מ יעו"ש.

הלכה ד

בע"מ עובר וכו'. חולין ק"ל א' בכורות י"ד א'.

והמיר בה וכו'. כן מבואר בבכורות ט"ז א' והא דכתב רש"י בחולין שם דמיירי קודם פדיון י"ל דהוא מיירי לענין להקריב דבזה בעינן שיהיה קודם שנפדו ועיין לעיל פ"א הי"ג אבל לענין דתמות בעינן דוקא שיהיה אחר הפדיון כמבואר שם בבכורות ושם ט"ו בברייתא ובתוספתא פרק ב' דבכורות וכל זה אישתמיטתיה להלח"מ במחילת כת"ר וכל דבריו אין לו שחר ועיי"ש תוס' ט"ז א' ד"ה ותמורה וכו'.

הלכה ה

התמורות שהיו וכו'. תמורה ט' א' ז' א' ט"ז ב' תוספתא ספ"א ותו"כ בחוקותי פ"ט ועיין לעיל פ"א הי"ד יעו"ש היטב וע"ע בבכורות י"ד ב'.

הלכה ו

שנתערבה בזבחים וכו'. תוספתא פרק ג' דתמורה והובאה במרן.

מביא בהמה וכו'. לדעת רבינו כך הדין התמורה הזו היא ספק עולה או שלמים והתקנה לזו שמביא עוד בהמה אחרת ויאמר אם התמורה היא תמורת עולה א"כ הבהמה שמביא ה"ז שלמי נדבה ואם התמורה היא תמורת שלמים א"כ הבהמה שמביא היא עולת נדבה והרי זה כעת כמו עולה ושלמים שנתערבו שדינם מבואר לעיל פ"ו מהל' פסולי

המוקדשין ה"ו ששניהם ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויביא בדמי היפה שבהן עולה ומדמי היפה שבהן שלמים ויפסד המותר מביתו כ"ה דעת רבינו אמנם לדעת הראב"ד בהשגות יש תקנה אחרת לזה והוא כשהמיר באחד מהן ואינו יודע באיזה והנה יש ספק בתמורה זו אם היא תמורת עולה או תמורת שלמים ימתין עד שתומם התמורה ויביא שתי בהמות תמימות ויאמר אם תמורה זו היתה תמורת עולה הרי אחד מהבהמות (ותצייר שהיה אחת מהבהמות אדומה והאחת שחורה) דהיינו האדומה תהיה תחתיה עולה והשחורה תהיה שלמי נדבה ויקריבם האדומה לעולה והשחורה לשלמים והרווחנו בזה כי לדעת רבינו דמה שמביא בהמה רביעית להתמורה (שהיא השלישית) עדיין לא נתקן בזה רק שירעו עד שיסתאבו ואז יקנו עוד שתי בהמות משא"כ להראב"ד דממתין עד שתומם התמורה ויביא שתי בהמות לחלל אותה והב' בהמות שמביא מקריבם כדת אחת לעולה ואחת לשלמים.

חזר והמיר וכו'. לדעת רבינו דהשני בהמות היינו התמורה ואותה שהביא מן השוק דשניהם הן ספק עולה או שלמים ועל כל אחת משתיהן יש זה הספק רק שעל התמורה יש להסתפק אם היא תמורת עולה או תמורת שלמים אבל על השני יש להסתפק אם היא תחלת עולה או תחלת שלמים והנה אותה שהמיר באחת משתיהן יש בה ספק אם היא תמורת התמורה והרי היא חולין כמבואר לעיל פ"ה הט"ו או שהיא תמורת תחלת הקדש והרי היא תמורת עולה או שלמים ואין יכול להקריבה כלל דילמא היא תמורת התמורה והרי היא חולין ודילמא היא תמורת תחלת הקדש עולה והרי היא תמורת עולה ודילמא היא תמורת תחלת הקדש שלמים והרי היא תמורת שלמים וא"כ אין יכול להקריבה ומאי תקנתיה יביא ששית מתוך ביתו ואומר אם החמישית הרי תמורת תמורה והיא חולין גם הששית היא חולין וא"צ לכלום ואם החמישית היא תמורת תחלת הקדש ויש להסתפק בה אם היא תמורת עולה או אם היא תמורת שלמים אזי אם היא תמורת עולה הרי הששית היא שלמי נדבה ואם החמישית תמורת שלמים הרי הששית עולת נדבה ואי איפשר להקריבם דעל כל חדא יש להסתפק איזה קרבן הוא לכן הרי דינם כזבח ותמורה שנתערבו זה בזה וירעו עד שיסתאבו וימכרם ויקנה בממונם שתי בהמות תמימות אחת לעולה ואחת לשלמים ויקריבם.

כ"ז הוא לדעת רבינו אבל לדעת הראב"ד מיירי שהמיר זו בבהמה הרביעית והחמישית הקרבים למזבח דלעיל וידוע מי מהם העולה ומי מהם השלמים רק הספק נפל אם העולה היא תמורת עולה ואין עושה תמורה והשלמים היא שלמי נדבה מתחלת הקדש ועושה תמורה או דילמא העולה היא תחלת הקדש ועושה תמורה והשלמים היא תמורת שלמים

ואינה עושה תמורה. ומאי תקנתיה ימתין עד שתומם הבהמה הששית שהמיר ברביעית או בחמישית ואיני יודע באיזה מהן המיר אם ברביעית אם בחמישית יביא עוד שנים ויאמר אם הששית היא תמורת התמורה ואיני צריך לכלום כי גם הששית היא חולין אבל דילמא היא הששית תמורת תחלת עולה ודילמא תחלת שלמים אם היא תמורת עולה תחולל על אחת מהשנים שמביא (כגון נקודה וברודה) על הנקודה והברודה יהיה שלמי נדבה ואם הששית היא תמורת שלמים תחלת הקדש אזי תהא הברודה מחוללת עליה והנקודה תהיה עולת נדבה ויקריבם אחד לעולה ואחד לשלמים. ודוקא באינו יודע באיזה מהם המיר הששית אי באדומה אי בשחורה אבל היודע באיזה מהן המיר כגון שהמיר באדומה ויש להסתפק אי האדומה היא תמורת עולה או תחלת עולה א"כ א"צ שום תקנה דיאמר על הששית אם האדומה היא תמורת עולה א"כ הששית היא חולין אני מקדישה לעולה ואם האדומה היא תחלת עולה א"כ הששית הא תמורת עולה ויקריבנה לעולה ממנ"פ. וכן יאמר עליה על הששית אם ידוע לו שהמירה על השחורה ויאמר אם השחורה היא תמורת שלמים א"כ הששית היא חולין אני מקדישה לשלמי נדבה ואם השחורה היא תחלת שלמים אזי הששית היא תמורת שלמים ויקריבנה לשלמים ממנ"פ ופשוט.

כ"ז כתבתי להבין דבריהם הקדושים כל חד לפום שיטתו. והנה מקור פלוגתתם תלוי במאי דאיתא בתוספתא וז"ל עולה שנתערב בזבחים ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויביא בדמי היפה שבהן זבח ובדמי היפה שבהן עולה המיר באחת מהן ואינו יודע באיזה מהן המיר ה"ז מביא מעות או זבח מתוך ביתו ואומר אם תמורת עולה היא ה"ז שלמים אם תמורת שלמים הוא זה ה"ז עולה והרי הן כשני זבחים שנתערבו זה בזה חזר והמיר באחד מהן ואינו יודע באיזה מהן המיר ה"ז מביא מעות או זבח מתוך ביתו ואומר אם תמורת תמורה היא זו חולין היא זו עולה היא שלמים אם תמורת שלמים היא זו ה"ז עולה והרי הן כזבח וכתמורה שנתערבו זה בזה עכ"ל (והובאת במרן). והנה פשטות דברי התוספתא מורין ובאין כדברי רבינו דבבא הראשונה ס"ל דמביא אחת לתמורה קודם שתומם ויאמר אם התמורה היא תמורת עולה ה"ז הרביעית שלמי נדבה ואם התמורה היא תמורת שלמים הרי הרביעית שמביא עולת נדבה ודינם כשני זבחים שנתערבו זה בזה שאסור להקריב רק ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויביא מדמי יפה שבהם ממין זה ומדמי יפה שבהם ממין זה. ובבבא השנייה דהמיר חמישית באחת מהשלישית והרביעית ואינו יודע באיזה מהם יביא עוד ששית ויאמר אם החמישית היא תמורת השלישית הרי היא חולין והששית חולין ואם החמישית היא תמורת הרביעית שאין ידוע אם היא תחלת

עולה או תחלת שלמים והרי החמישית ע"כ או תמורת עולה או תמורת שלמים יאמר אם החמישית תמורת עולה א"כ הששית שלמי נדבה ואם החמישית תמורת שלמים הרי הששית עולת נדבה ודינם כזבח ותמורה שנתערבו זה בזה שלא יקריבם רק ירעו עד שיסתאבו וימכרם ויקנה בדמי היפה שבהם ממין עולה ומדמי היפה שבהן מין שלמים ויקריבם אחת לעולה ואחת לשלמים (ויש להגיה בתוספתא לפ"ז בבבא השנייה שכצ"ל זו תמורת עולה היא שלמים אם תמורת שלמים היא זו ה"ז עולה ור"ל אם החמישית היא תמורת עולה השנייה היא שלמי נדבה ואם החמישית היא תמורת השלמים הרי זה הששית עולת נדבה והמפרש הגיה שם כרצונו יעו"ש היטב לא ידעתי מה היה לו).

והנה להראב"ד הוקשה למה ליה בבבא הראשונה להביא רביעית הלא סוף כל סוף השלישית לא תחולל רק עד שתומם ויביא אחרת תחתיה א"כ ל"ל להביא עוד רביעית ולהמתין עד שיוממו השלישית והרביעית ולמוכרם ולהביא עוד ב' ה' ו' הו"ל להמתין מתחלה עד שתומם השלישית ולחללה על שתי בהמות ד' ה' והלא אף בגוף הזבחים שנתערבו א' ב' יש להם תקנה להמתין עד שיוממו ויביא תחתיהם שתי בהמות ג' וד' כ"ש שיש תקנה לבהמת ג' להמתין עד שתומם ולהביא תחתיה שתי בהמות ד' ה'. זהו תורף השגתו ולכן מפרש כסברתו דמביא שתי בהמות תמימות תחת השלישית שהוממה ומתנה כנ"ל ומקריבם למזבח ומה שאמר והרי הן כשני זבחים שנתערבו ולא קאמר והרי הן כעולה ושלמים שנתערבו מוכיח ג"כ כפירושו דקאי על שתי התמימות ד' ה' שמקריבם למזבח וקאמר דהרי הם כתמורה וזבח שנתערבו לענין דאם המיר באחת מהם יש להסתפק אם הומר בתמורה וה"ז המומר חולין או הם כתחלת הקדש דזה שהומר הקדש וקרב למזבח וקא מפרש ואומר וחזר והמיר באחת מהן וכו' וכמש"כ למעלה לשיטתו וסיימה התוספתא דהרי הן כזבח ותמורה שנתערבו זה בזה ר"ל אם ימיר בהן אח"כ יהא ג"כ ספק זה אם הומר בתמורה וה"ז חולין או אם הומר בתחלת הקדש וכנ"ל.

ובאמת שלשון התוספתא דחוק מאד להראב"ד מכמה טעמים וע"ז כתב הראב"ד שא"א לפרשה כמות שהיא ורק שהיא משובשת וצריך להגיה ה"ז מביא מעות אי זבחים מתוך ביתו וכן צ"ל בסיפא ועוד כמה דברים יש לתקנם אבל לרבינו הדברים כפשטן ועיין בלח"מ מש"כ ליישב דעת רבינו דלכן הוצרך להביא אחר טרם שיומם התמורה ולהתנות עליה יעו"ש היטב (ומש"כ הלח"מ להשיג על המגדל עוז שהובא במרן על מש"כ שמחלל החמישית על הששית יעו"ש שהרבה להשיג עליו ואני אומר אם כדבריו כן הוא בודאי הוא תמוה טובא וכי יעלה על הדעת לחלל אותה כשהיא תמימה אלא ודאי הכי כוונתו דמביא ששית כדי לחלל על ידה את החמישית דהיינו שירעו שניהם עד שיסתאבו

וימכרו ויקנה בדמיהן עולה ושלמים וכמו שפירשתי מה שע"י החמישית בעצמה א"א לחללה וצריך עוד ששית כדי שע"י שניהם יחולל החמישית ותבא לידי תיקון גמור וכנ"ל לדעת רבינו ודברי המ"ע עם דברי ר"י קורקוס בקנה אחד עולים וצדקו יחדיו וזה ברור לענ"ד. גם מש"כ לפרש בדעת רבינו שמש"כ הרי הן כזבח ותמורה שנתערבו וכו' דהיינו להנתפס אח"כ בששי דאין להקריבו דיש בו משום חולין ומשום תמורת שלמים או עולה יעו"ש היטב לענ"ד א"צ לזה רק דה"ק דאין להקריבם דהוי כתמורת עולה ושלמים שנתערבו זה בזה והא דלא קאמר כעולה ושלמים י"ל לפי שבבבא ראשונה דהוי חדא תמורה וחדא קדש ודאי אמר דדינם כדין עולה ושלמים אע"פ שבאמת חדא היא תמורה והגביה מעלתו לגוף הזבח והכא דנחית עוד דרגא דהחמישית היא ספק תמורת תמורה לכן הגביה מעלתו לתמורה גופה והבן היטב) הארכתי בזה לפרש ולבאר היטב שיהיו דבריהם מבוארים לקטן כמוני.

פסולי המוקדשין. לעיל פ"ו יעו"ש.

הלכה ז

שנתערבו בבכור וכו'. תוספתא ספ"ג דתמורה ושם לא נזכר רק בבכור ולא במעשר אבל רבינו דימה דין המעשר לבכור עיין לעיל פ"ו מהל' פסולי המוקדשין הי"ד יעוין שם.

פרק ד

הלכה א

ולד שלמים וכו'. תמורה י"ז ב' י"ח א' בכורות ט"ו ב' תוספתא פ"ב דתמורה ופ"ט דפסחים ובתו"כ ויקרא פט"ז.

ולד התודה וכו'. מנחות ע"ט ב' תמורה י"ח ב' תו"כ צו פי"א.

כמו שביארנו. לעיל פ"ג ה"א ושם נסמן.

בולדות עצמן וכו'. שם כריב"ל דתניא כוותיה ועיי"ש כ' ב' ועיין לח"מ מה שכתב בזה ודע דכאן חזר בו רבינו ממה שפסק בפי' המשניות דהלכה כת"ק יעו"ש ודע דבתוספתא פרק ג' דתמורה (ופרק ט' דפסחים) איתא וז"ל ולד תמורת שלמים ולדן ולד ולדן עד סוף העולם ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויביא בדמיהן שלמים ר"א אומר ולדות עצמן יקרבו שלמים עכ"ל והוא נגד סוגיין דידן דבסוגיין דידן מבואר דנחלקו בולד שלמים ור"א ס"ל דולד שלמים אינו קרב שלמים ורבנן ס"ל דקרב שלמים אבל בולד ולד לא נחלקו וצ"ע בזה. ואולי י"ל דע"כ לא פליג ר"א רק בולד שלמים אבל לא בולד תמורה ומשום דלא שכיח וכמו שכתב רש"י בתודה אליבא דר"א והא דהשוה רבינו דין תודה לענין שלמים

לגבי ולד ולד ע"כ צ"ל דלגבי ולד ולד חמיר טפי דגלי דעתיה דמשהה ליה ור"א בתוספתא מודה בולד ולד ולא פליגי רק אולד עצמו והבן.

הלכה ב

החטאת ימות. עיין לעיל פ"ד מהל' פסולי המוקדשין ה"א.

ולד תמורתה. זה פשוט דולד תמורתה גרע טפי מולדה גופה עיין תמורה כ' ב' רש"י ותוס' ד"ה ולד שני וכו'.

הלכה ג

את החטאת וכו'. תמורה י"א א' ושם כ"ה ב'.

במעי אמן וכו'. כן מבואר שם ושם ודלא כרשב"ג דס"ל שם בתמורה כ"ד ב' וכ"ה א' דבהווייתן קדושים וס"ל כתנא דברייתא דשם דס"ל במעי אמן הם קדושים והטעם דפסק הכי י"ל משום דהא דלקמן הלכה י' אתי כוותיה וכמש"כ התוס' בזבחים קי"ד א' דבור המתחיל וקסבר וכו' יעוין שם היטב) (ועיין עוד מה שכתב בזה שם פ"ד ב' בדבור המתחיל ומוציא וכו' חולין ע"ז ב' דבור המתחיל רובא וכו' נדה מ"א א' דבור המתחיל קסבר וכו' יעו"ש היטב ומה שהקשה מרן דהא כל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו עיין בש"ך חו"מ סימן קע"א ס"ק ט' וסימן שפ"ו ס"ק י"ב ועיין תוס' יו"ט פרק ח' דעירובין מ"ז ובתוס' חדשים שם ועיין בסה"ד אות ש' מה שכתב בזה ועיין עוד מה שכתב הלח"מ בזה (ועיין מה שכתבתי לעיל בפט"ו מהל' מעשה הקרבנות ה"ח) ועיין לח"מ מה שהקשה דא"כ איך כתב לעיל שם פי"ח הפסוק דאל משכן ה' הא התם אזלא הסוגייא למאן דס"ל בהווייתן הם קדושים יעו"ש היטב וע"כ כוונתו להך דהלכה ו' שם.

אבל לק"מ דהש"ס התם הכריח דמיירי ע"כ למ"ד בהויתן הם קדושים דאל"כ איך ממעט התם הא דמוקצה ונעבד אתנן ומחיר כלאים יוצא דופן מקרא דמשכן ה' ועל כרחך מיירי בדאקדשינהו והדר איתעביד בהו הנך פסולין ואיך משכחת לה אתנן ומחיר הא אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ומשני דמשכחת לה בולדות קדשים וכמ"ד בהווייתן הם קדושים יעו"ש דלמ"ד במעי אמן הם קדושים על כרחך לא משכחת לה אתנן ומחיר אבל רבינו לא כתב שם אתנן ומחיר ומיירי ביוצא דופן וכלאים וברובע ונרבע ובמוקצה ונעבד (למאן דאמר קדשים קלים ממון בעלים הוא) וקמ"ל דאע"ג דנקדשו מעיקרא מכל מקום אין ראוין לבא אל משכן ה' ואי משום דאתנן ומחיר לא משכחת לה דיהיה קדוש מעיקרא ואפ"ה יחול אח"כ איסור אתנן ומחיר מ"מ לא איכפת לן בזה ורבינו כתב משום הנך דמשכחת בהו וקמ"ל אע"ג דמעיקרא אקדשינהו והדר נתהוה האיסור בהן מ"מ פטור משום שחוטי חוץ ואי דהוה קשיא ליה להלחם משנה דמדסתים לה רבינו וכתב שם

אחד מאיסורי מזבח משמע דקאי גם כן על אתנן ומחיר ג"כ לק"מ דהא משכחת לה בשייר עוברה או בהמה של חולין שעשה עוברה אתנן או מחיר ואח"כ הקדישו וכמו שכתבו התוס' שם בזבחים קי"ד א' ד"ה קסבר וכו' וקמ"ל רבינו דאפ"ה אימעיט מקרא דמשכן ה' (ואין להקשות לפירוש זה למה ליה למעוטינהו ממשכן ה' כיון דמיירי דעשאן אתנן ומחיר מקודם שנתקדשו אם כן תיפוק לי מקרא דאל פתח אהל מועד וכו' יעוין שם בתוס' ובתוס' נדה מ"א א' ובתמורה כ"ד ב' דבור המתחיל קסבר וכו' יעוין שם היטב שכתבו דמכל מקום ראוין לבא אל פתח אהל מועד אגב אמן יעו"ש והיינו כדאיתא שם י"א ב' יעוין שם (ואע"ג דשם איתא למאן דאמר בהווייתן הם קדושים יעוין שם ע"כ לא קאי אמאי דאמר היא שלמים ולדה חולין רק היא בעיא בפני עצמה וקאי אהקדיש בהמה ואחר כך נתעברה וכמו שכתב רש"י שם וט"ס שם ברש"י בד"ה למ"ד וכו' וכצ"ל כלומר או אדם שהקדיש וכו' וכן מצאתי בהגהות ר"ב רנשבורג ומוכרח הוא והבן) סוף דבר דברי רבינו פשוטים וברורים (ודברי הג"ה מהרי"א תמוה דלא מצינו חטאת נאכלת בבהמה גסה).

הלכה ד

תמורת האשם. תמורה כ' ב'.

ולד ולדה וכו'. והכא לא גזרו בולד ולדה כמו שגזרו בשלמים לעיל הלכה א' משום דלא גזרו רק בדברים הקרבים לגבי המזבח משא"כ הכא עי' לח"מ הלכה א'.

ילדה זכר וכו'. עיין מרן שהביא הש"ס מימרא דרב נחמן אמר רבה בר אבוה יעו"ש שאף שאסיק בקושיא מ"מ דינא הכי יעו"ש ועיין בלח"מ סעיף א' מש"כ לתרץ קושיית הש"ס דלא דמי ולד ולד לולד תמורה דבולד ולד יש לחוש טפי משום שמא יגדל עדרים משום דגלי אדעתיה יעו"ש. ובעיני נראה דזה סברא מוכרחת דאל"כ למה נקיט התם י"ח א' ולד ולד שלמים ולד ולד תמורה יעו"ש הו"ל למינקט ולד תמורה דהוי ולד ולד אלא ודאי דולד תמורה לא דמי לולד ולד שלמים והבן (ויש לעיין עוד בזה). ומה שהקשה הראב"ד על רבינו לא נהלם לי יפה דאמאי דימה למפריש נקבה לעולה ולא דימה זה לולד תמורת עולה דהוי דומה בדומה ממש והחילוק מבואר בין מפריש נקבה לעולה ובין ולד תמורת עולה שם י"ח ב' במימרא דרבא דולד תמורת עולה כיון שעיקר ההקדש קרב ה"נ ולד תמורתה וה"נ לענין אשם יש לחלק כן בין מפריש נקבה לאשם ובין ולד תמורת אשם וכמו שחילק רבינו וכ"כ מרן בשם ר"י קורקוס וראיתי בלח"מ שהביא סעד לתומכו יעוין שם ולא ידעתי למה לו לבקש גדולות הלא הוא ש"ס מפורש. מ"מ גם דברי הלח"מ נכונים והבן.

נקבה לאשמו וכו'. הנה דין האם מבואר בתמורה י"ט ב' אבל דין הולד לא נזכר שם במשנה רק לעיל מזה איתא מימרא דר' יוסי בר חנינא דהכא גם (שם י"ח ב') ר' אליעזר מודה בזה דאין ולדה קרב אשם ולא עולה יעו"ש ועיי"ש עוד כ' ב' דבעא מיניה ר' אבין בר חייא מר' אבין בר כהנא ופשיט ליה דבנו קרב עולה אבל מבואר התם דוקא לר"א קאמר הכי אבל לרבנן דפליגי בעולה אה"נ באשם דאין גופו קרב עולה ועוד דריב"ח ס"ל דאפי' לר"א פשיטא דאין הולד קרב עולה ומרן קיצר בזה מאד. ועיין לעיל פ"ד מהל' פסולי המוקדשין הט"ז.

כבר הקריב וכו'. שם י"ט ב' במשנה. ואתי כת"ק דפליג עליו דר"א שם בתמורה כ' ב' ונזכר עוד שם י"ח ב' מחלוקתן בזה. ודע דבפסחים ע"ג א' ובשבועות י"ב א' איתא ר' יהושע אומר יביא בדמיה עולה יעו"ש אבל אותה גירסא לא ניחא לי מהא דמקשה בתמורה י"ח ב' ומי אמר ר' אלעזר (כצ"ל לפי מה שהוכיח שם התוס' יו"ט) יקרב עולה הוא עצמו ורמינהו תמורת אשם ולד תמורה ולדן ולד ולדן עד סוף כל העולם ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויפלו דמיהן לנדבה ר"א אומר ימותו ר' אלעזר אומר יביא בדמיהן עולה בדמים אין הוא עצמו לא עכ"ל ואי איתא דגריס ר' יהושע מאי קשיא ליה והבן (ודע דגירסת התוס' יו"ט דגרס כאן ר' אלעזר מוכרח הוא מהא דאיתא תמורה י"ז ב' אמר שמואל ליקרב ואליבא דר"א יעו"ש והא ר"א ס"ל שם י"ח א' דולד שלמים לא קרב שלמים אלא ודאי הא ר' אליעזר והא ר' אלעזר.

הלכה ה

תמורת העולה וכו'. תמורה י"ח ב'.

נקבה לעולתו וכו'. שם במשנה ועיין מש"כ בהלכה ד' ועיין לעיל פ"ד מהל' פסולי המוקדשין הי"ז.

במעשה הקרבנות. לעיל פ"ג ה"ז.

בשקלים. שם פ"ב יעו"ש.

הלכה ו

ולד המעשר וכו'. תמורה כ"א א' זבחים ל"ז ב' בכורות ט"ז א' תוספתא דתמורה פ"ב.

ולדות תמורת וכו'. לעיל פ"ג ה"ב.

הלכה ז

תמורת הפסח וכו'. תמורת הפסח כבר נתבאר דינו לעיל פ"ג ה"א ולד תמורת הפסח עיין בתוספתא דתמורה פ"ב ובפ"ט דפסחים יעו"ש היטב.

נקבה לפסחו וכו'. תמורה י"ט א' כריתות כ"ח א' פסחים צ"ז ב' תוספתא שם פ"ט ותמורה פ"ב (ודע דמה דאיתא בכריתות שם בשם ר"ש איתא זה בתוספתא בשם ר"א יעו"ש וע"כ ט"ס הוא וכדמוכח בתמורה שם י"ט א' יעו"ש היטב והבן).
שהפרישה מעוברת וכו'. שם בכריתות י"ט א' וכת"ק ולא כר"א.

הלכה ח

דרך דופן וכו'. זה פשוט כיון דס"ל לעיל הלכה ג' דבמעי אמן הם קדושים ולהקרבה אינם ראוים א"כ על כרחך ימכרום ויקנו בדמיהם אותו קרבן שאמם קרב. וכתב הלח"מ דמשמע דמותר למכור שלא במום יעו"ש ועיין תוס' זבחים פ"ד ב' ד"ה ומוציא וכו' ושם קי"ד א' ד"ה קסבר וכו' ונדה מ"א א' ד"ה קסבר וכו' כתב שם דצריך למום אף למ"ד דלא קדישי רק קדושת דמים ולמאן דס"ל קדוש קדושת הגוף א"כ אף לאחר פדיון אסורים בגיזה ועבודה יעו"ש היטב.

הלכה ט

ולד בע"מ וכו'. תמורה י"ז ב' בכורות ט"ו ב' תו"כ ויקרא פט"ז יעו"ש ודברי מרן תמוהים וכמו שתמה עליו הלח"מ ולענין מה שהקשה עוד עיין מש"כ בזה לעיל פ"א מהל' איסורי מזבח הי"א יעו"ש היטב.

הלכה י

שהפילו נפל וכו'. חולין ע"ז א' ותמורה ל"ג ב' ועיין לעיל פי"ט מהל' פסולי המוקדשין הי"א יעו"ש היטב.

הלכה יא

את הקדשים וכו'. ערכין כ"ט א' תמורה כ"ה א' ל"ב א' ובכורות נ"ג ב' ותוספתא פ"ד דערכין ותו"כ בחוקותי פרשה ה' יעו"ש.
לבדק ההיכל וכו'. כן מפרש רבינו ג"כ בפי' המשניות בתמורה שם ל"ב א' וכ"כ הרע"ב שם אמנם רש"י שם ובבכורות שם ס"ל כראב"ד יעו"ש ומה שהקשה הראב"ד שהרי כולן מקדשי בדה"ב הם באים וכו' יעו"ש היטב לא ידעתי מאי קשה ליה דהא התם מיירי מקדשי בדה"ב שהקדישו סתמא לבדה"ב וכוונתם לכל מילי מה שאין כן במי שהקדיש בדבר מיוחד להיכל מנ"ל דמותר לשנות למזבח ועיין מרן שכוונת רבינו דוקא מקדושה חמורה לקדושה קלה אין משנין יעו"ש ואולי לפ"ז נפקא ליה מהך דמעלין בקדש ולא מורידין ועיין במנחות צ"ט א'. והזמנה לגוף הקדושה מילתא היא וכמש"כ לעיל פ"א מהל' בית הבחירה יעו"ש היטב (וע"ע זבחים כ"ז ב' ותראה שמשם מוכרח לחלק בין דבר ששייך לקדושת היכל דקדיש טפי ובין דבר ששייך לקדושת מזבח דקיל טפי ממזבח

כדמוכח בהך דמנחות) ועוד יש לחלק בין מזבח הנחושת שהיה במשכן והוי כלי שרת ג"כ ונמשח בשמן המשחה וניחא בין לפירוש רש"י ובין לפי' תוספות משא"כ מזבח אבנים שהיה בבית עולמים והבן ועיין לעיל שם ד"ה לעולה.

ואין לוקין וכו'. פשוט לפי שאין בו מעשה ועיין במרן בשם ר"י קורקוס מש"כ בזה ועיין נזיר ירושלמי פ"ה ה"א יעוין שם היטב.

הלכה יב

מערימים על וכו'. תמורה י' ב' כ"ד ב' ובתו"כ בחוקותי פרשה ה' (ויש שם ט"ס וצ"ל מכאן אמרו מערימים על הבכור וכן משמע שם מהק"א שוב ראיתי שכן העתיק באדרת אליהו יעו"ש היטב).

זבחי שלמים וכו'. שם בתמורה כ"ד ב' בגמ'.

עם יציאת וכו'. שם בתמורה כ"ה א' (ועיי"ש בתוס' כ"ו ב' ד"ה אמר וכו').

הלכה יג

בהמת הקדש וכו'. שם כ"ה א' ברייתא.

כמו שביארנו. לעיל הלכה ד'.

אמרו חכמים וכו'. מדרש רבה ריש פרשת חקת ובמדרש רבה קהלת בפסוק אמרתי אחכמה וכו' יעו"ש והנה רבינו דקדק בלשונו וכתב הבין רוב הטעמים של כל חוקי התורה וכו' דבאמת על כל מצוה ומצוה יש טעמים בלי תכלית וכמאמרם בר"ה כ"א ב' ששער החמישים לא נתגלה אף למרע"ה וכמו שלהקב"ה אין לו תכלית כך לטעמי מצותיו אין תכלית וקצבה כמאמרם קוב"ה ואורייתא חד ובעירובין אמרו (כ"א ב') שהיה שלמה המלך ע"ה נותן שלש אלפים טעמים על כל דבר של תורה א"כ היה תכלית לחכמתו ע"ז כתב רבינו שהיה יודע רוב וכו' כוונתו שהיה יודע הרבה טעמים על כל חק מחוקי התורה אבל לא כולם כי אין זה בגדר אנושי בבתי חומר אשר בעפר יסודם וע"ז אמר דוד הע"ה רחבה מצותך מאד ומה שהביא רבינו הפסוק להודיעך קושט אמרי אמת וגו' אשר לכאורה אין לו שייכות לדרוש הזה. אמנם אפ"ל כי ידוע הגדר שבין אמת ושקר ובין טוב ורע שהגדיר לנו רבינו ז"ל בספר המורה כי גדר אמת ושקר מונח על המושכלות וטוב ורע הונח על ההסכמה והנה ידוע כי כל המחוקקים דת ע"פ ההסכמה לא יונח עליו לשון אמת רק לשון טוב אבל התורה הקדושה אשר משפטיה ומצותיה מסכימים מאד לטבע בריאת כל היצור כי בעשיית התורה מוסיפין כח ואומץ בכל הברואים וכן בהיפך ח"ו מתישין כח כידוע וכבר הארכתי בזה בכמה מקומות בחידושי אגדות לש"ס וכן הוא ידוע ומוסכם לחכמי האמת וכן חכמי הפילוסופים שבעמינו החכמים האמתיים

הודו לזה וזה כוונת אמרם ז"ל בי נסתכל הקב"ה וברא העולם ועיין במדרש רבה ריש בראשית על פסוק ואהיה אצלו אמון אל תיקרי אמון אלא אומן והמשילו לבנאי שמצייר על פינקסו צורת הבנין שהוא רוצה לבנות יעו"ש והכוונה להם ז"ל כי כל הבריאה נבראת ע"פ התורה ולכן בקיום התורה מוסיפין אומץ בכל הברואים וכן ח"ו להיפוך בביטולה ולכן דרשו ג"כ בפ"ט דשבת כי העולם היה תלוי ברפיון עד שקבלו ישראל התורה ואלמלא הם ח"ו היה חוזרת לתוהו ובוהו יעו"ש ועיין במדרש יתרו ובריש מדרש רות על פסוק אנכי תכנתי עמודים וכו' יעו"ש היטב ועל כוונה הזאת תוכל לפרש כמה מאמרים להם בענין זה. והנה לפ"ז מצות התורה לבד מה שנקראים טוב נקראים ג"כ אמת כי הם מחוייבים לפי סדר בריאת עולם ולכן נקראת התורה אמת כדכתיב אמת קנה וגו' לפי שבהפוכה הוא שקר מוחלט ולכן כתיב ג"כ משפטי ה' אמת וגו' ר"ל לא די שהם טובים ומיושרים אלא הם אמת ומחויבים מאד. וכ"ז יתכן להמבחין ויודע טעמם שאצלו מצויירים בנפשו לדבר מחויב ונאמן משא"כ לבלתי יודע טעמם רק מקיימם מצד האמונה לבדה אף ששכרו גדול מאד והוא צדיק באמונתו יחיה מכל מקום אצלו אינם מתוארים בתואר אמת רק נחשב אצלו כדבר הסכמיי. וע"ז מביא רבינו כתוב הזה לעד על דבריו דהפסוק הזה צווח ואומר שהתורה ניתנה במועצות ודעת (לא כדבר הסכמיי בלבד שאין לו מבוא בשכל) להודיעך קשט אמרי אמ"ת. בכדי שתוכל להשיב אמרים אמת לשולחך. והנה נוכל להמליץ ע"ז מה שרמזו הקדמונים שבהתחלת התורה נרמז בס"ת אמת. שהוא הקוטב האמתי ועל זה נוכל להמליץ כוונת אמרם ז"ל בר"ה כ"א ב' בקש קהלת להיות כמשה יצאת בת קול ואמרה לו וכתוב יושר דברי אמת ולא קם נביא עוד וגו' והיינו שמבואר במדרש חוקת שם שלמשה רבינו עליו השלום נגלה גם כן טעם פרה אדומה מה שלא נגלה זו לשום אדם. והנה אצלו כל התורה כולה היתה בבחינת אמת אבל לזולתו כמו לשלמה המלך ע"ה היה פרה אדומה בבחינת טוב ויושר ושארי החוקים בבחינת אמת ולזה בא הכתוב וכתוב יושר דברי אמת. ר"ל יש דברים שהם בבחינת יושר ודברים שהם בבחינת אמת. משא"כ למשה רבינו עליו השלום שהם כולם בבחינת אמת. ואתה ה' אל תצל מפי דבר אמת.